

Vijf Dorpen in 't Groen
Secretariaat
Postbus 65
6865 ZH Doorwerth

Aan Gedeputeerde Staten van Gelderland

Omgevingsdienst Regio Nijmegen
Postbus 1603
6501 BP Nijmegen

Verstuurd per digitale post: wabo@odrn.nl, post@gelderland.nl
In afschrift aan: De heer W. Ziggers, projectleider via wolter.ziggers@odra.nl
De heer T. Gorter, commissie m.e.r., via tgorter@eia.nl

Betreft: **Zaaknummer W.Z21.106952.01**
Zienswijze vereniging Vijf Dorpen in 't Groen, Bewonersoverleg Parenco, vereniging Mooi Wageningen, Stichting Milieuwerkgroepen Ede en de Bomenbond Arnhem en Omgeving met betrekking tot de **Notitie Reikwijdte en Detailniveau van Smurfit Kappa Parenco (SKP)** ter visie gelegd op 25 oktober 2021

Wij ontvangen gaarne per omme gaande een ontvangstbevestiging via Sdorpenintgroen@gmail.com

Renkum, 5 december 2021

Hoogedelgestreng college,

De **vereniging Vijf Dorpen in 't Groen**, de **BOP (Bewonersgroep Omwonenden Parenco)**, de vereniging **Mooi Wageningen**, de **Stichting Milieuwerkgroepen Ede**, en de **Bomenbond Arnhem en Omgeving**, waarvan Vijf Dorpen in 't Groen als penvoerder optreedt, willen naar aanleiding van bovengenoemde notitie Reikwijdte en Detailniveau het volgende opmerken.

Op 18 november 2021 hebben wij een uitgebreide lijst met vragen over en opmerkingen naar aanleiding van de NRD doen toekomen aan SKP, met het verzoek daarop schriftelijk te reageren. Dit heeft SKP niet gedaan. Wel heeft SKP ons uitgenodigd voor een gesprek; dat heeft plaatsgevonden op 01 december jl. Hierbij is een gedeelte van de vragen en opmerkingen in algemene zin besproken. Dit heeft op bepaalde punten geleid tot beter inzicht in de bedrijfsprocessen en plannen van SKP. Echter, omdat het bevoegd gezag ons naar aanleiding van de lijst liet weten dat de NRD niet zou worden gewijzigd, kunnen wij niet anders dan die lijst als uitgangspunt nemen voor onze zienswijze. Wel hebben wij op plekken waar wij dat opportuun achten, informatie opgenomen die wij hebben verkregen in het gesprek met SKP.

Omdat het onderstaande dus nog steeds grotendeels (maar niet geheel!) is gebaseerd op de lijst, voegen wij deze bij deze zienswijze, zodat alle vragen en opmerkingen die in het onderstaande niet aan de orde komen, formeel ook deel uitmaken van deze zienswijze.

1. Inleiding. Het doel van de NRD.

Voor zover wij de functie van een NRD begrijpen, is die bedoeld om vooraf vast te leggen

- welke **milieuaspecten** dienen te worden onderzocht,
- welke **factoren** van die milieuaspecten dienen te worden onderzocht,
- welke **beoordelingscriteria** daarbij gelden,
- en welke **methode** wordt gebruikt om (a) het feitelijke onderzoek uit te voeren (meten, berekenen, extrapoleren, etc.) en (b) de resultaten daarvan te beoordelen aan de hand van de beoordelingscriteria.

Dat betekent dat van de NRD zowel volledigheid als een hoge mate van nauwkeurigheid mag worden verwacht. Het “detailniveau” heeft volgens ons betrekking op het detailniveau van het m.e.r.-onderzoek, en *niet* op de inhoud van de NRD zelf. De NRD moet

- a. nauwgezet, navolgbaar, concreet en zonder lacunes beschrijven hoe het m.e.r.-onderzoek zal worden ingericht (oftewel: wat wordt onderzocht en op welke manier), en
- b. beschrijven welke criteria gehanteerd zullen worden om de resultaten van dat onderzoek te beoordelen.

De NRD dient, met andere woorden, volledig, voldoende specifiek en voldoende gedetailleerd te zijn om de reikwijdte en het detailniveau van het onderzoek van tevoren ondubbelzinnig en zonder lacunes vast te leggen. Met de nadruk op “van tevoren”, omdat dat voor de toetsbaarheid en objectiviteit van het onderzoek noodzakelijk is.

Wij menen dat de NRD in haar huidige vorm de toets der kritiek niet kan doorstaan. Zij is daarvoor te weinig precies, en bovendien op een aantal onderdelen onvolledig.

2. Tekstuele “open eindjes” duiden op onvolledigheid

Alleen al het feit dat op diverse plekken woorden als “zoals” en “etc.” zijn gebruikt, maakt letterlijk zichtbaar dat de NRD niet compleet is. In onze lijst met vragen en opmerkingen hebben wij een groot aantal van dit soort onvolledige passages aangegeven.¹

3. Wel voordelen, geen nadelen

Wij begrijpen dat SKP heel erg graag wil overschakelen naar louter verpakkingsmateriaal en tevens haar capaciteit wil uitbreiden. Wij menen dat de besluitvorming daarover, alsmede onderzoek dat aan die besluitvorming moet bijdragen, wel gebaseerd moet zijn op volledige informatie; er moet naar beide zijden van de medaille worden gekeken.

Wij menen dan ook dat het niet passend is op alléén voordelen te noemen. Voor een volledig en evenwichtig beeld dienen óók eventuele nadelen genoemd te worden.

Zo wordt in par. 2.1 de geschiktheid van de huidige locatie uitvoerig besproken. Vanuit het perspectief van SKP begrijpelijk, maar wel erg eenzijdig. Het is evident dat de huidige locatie tal van nadelen kent. Door die samen te vatten in de constatering dat de aanwezigheid van SKP “merkbaar” is, wordt de werkelijkheid geweld aangedaan. De negatieve gevolgen van de aanwezigheid van SKP zijn talrijk; en het is juist vanwege die ongewenste gevolgen dat een m.e.r. moet worden uitgevoerd. SKP dient niet alleen in de NRD, maar in de hele m.e.r.- en revisieprocedure en alle daarmee verband houdende

¹ Zie o.a. nrs. 11, 22, 30, 35, 37, 38, 49, 60, 61, 64, 69 en 71.

communicatie volledig te zijn; en dat impliceert openheid, transparantie en eerlijkheid c.q. oprechtheid².

In dit verband wijzen wij nog op een knap staaltje van omdraaiing in de laatste zin van par. 2.1. De “merkbaarheid” van SKP wordt hier mede als een gevolg van de groei van de dorpskern gepresenteerd. Als Renkum niet was gegroeid... Gemakshalve wordt vergeten dat SKP’s fabriekscomplex in de afgelopen decennia juist ook zelf enorm is gegroeid – en daarmee de productie, en daarmee de schade en overlast. Het is de keuze van (de voorgangers van) SKP zelf geweest om op deze locatie te blijven, daar in de loop der tijd uit te breiden, en zo de (nadelige) milieueffecten te doen toenemen. De locatie is niet een toevallige factor; de locatie is dé reden waarom de problematiek rondom SKP zo groot is. Op een plek minder dicht bij een dorpskern en bij Natura 2000-gebieden zou vermoedelijk in elk geval een deel van de problematiek minder groot zijn.

In par. 3.2 worden de bedrijfsmatige voordelen besproken van het ombouwen van de PM1. Ook hier ontbreken de nadelen. Tegengeworpen kan worden dat de bedrijfsmatige kant van de ombouw niet relevant is voor de m.e.r., zodat het noemen van louter bedrijfsmatige voordelen niet meteen de kern van de zaak raakt. Maar dat is schijn, want aan deze voordelen wordt in de volgende alinea wel milieuwinst gekoppeld. Daarmee lijkt SKP niet alleen erg op de feiten vooruit te lopen (zie hierover ook hieronder par. 11), maar zet zij ook hier een beeld neer dat niet evenwichtig is.

De nadelen van omschakeling zullen vermoedelijk niet aan de bedrijfsmatige kant liggen. Wees eerlijk en volledig, en benoem deze mogelijke nadelen in de NDR.

4. Doel revisie: niet alleen ombouw PM2, maar ook capaciteitsuitbreiding

De NRD is geschreven met als uitgangspunt de ombouw van de PM1 zodat ook daarmee verpakkingsmateriaal kan worden geproduceerd. Met die boodschap, verwoord onder punt 2 in par. 1.1 (die de duidelijke titel “Aanleiding” heeft) wordt de lezer de NRD ingestuurd. Totdat er in par. 3.2 plotsklaps een aap uit een mouw komt kruipen: de ombouw leidt tot een toename van de productiecapaciteit met maar liefst 50%, en die extra capaciteit wil SKP gaan benutten.

Wij menen dat dit bijeffect dermate belangrijk is, dat het een zelfstandige plek verdient in de m.e.r., naast de ombouw van de PM1. De inzet van SKP is:

- omschakeling naar 100% verpakkingspapier én
- uitbreiding van de productiecapaciteit met 50%.

Het zou SKP gesierd hebben om hier vanaf par. 1.1 transparant over te zijn.

Tijdens ons overleg gaf SKP aan dat deze consequentie volgens haar volkomen logisch is. Dat willen wij best aannemen. Het illustreert wel het hieronder nog te bespreken “wij van wc-eend”-risico. Wat voor de initiatiefnemer volkomen logisch is, hoeft dat voor de buitenwereld niet te zijn. En de m.e.r. is er niet alleen voor het bedrijf zelf, maar ook – juist ook! – voor die buitenwereld. Door de initiatiefnemer de NRD te laten opstellen bestaat het risico dat het perspectief van de “wetenschappers” van wc-eend leidend wordt. En dat vormt een risico voor de evenwichtigheid van de m.e.r. en de (mogelijk) daarop volgende vergunningsprocedure.

² Hiermee willen wij SKP niet impliciet betichten van “oneerlijkheid”. Het gaat ons om de eerlijkheid die bij een oprechte houding past. Als je serieus van plan bent om de milieueffecten van de voorgenomen verandering te (laten) onderzoeken, mede omdat je weet je als bedrijf qua milieusituatie onder een maatschappelijk vergrootglas ligt, denken wij dat je zoveel mogelijk een evenwichtig beeld van de situatie moet proberen te schetsen. Door na een opsomming van allerlei voordelen de nadelen in een *understatement* van één woord samen te vatten, maak je volgens ons jezelf kwetsbaar voor kritiek op het punt van eerlijkheid c.q. oprechtheid.

5. Referentiesituatie: vergund, na actualisatie, of werkelijk?

SKP stelt als vanzelfsprekend feit dat “de vergunde situatie”, samen met de zogeheten autonome ontwikkeling, de referentiesituatie vormt. Wij menen dat die vanzelfsprekendheid niet vanzelfsprekend is.

De activiteiten zoals SKP die momenteel feitelijk uitvoert zorgen voor milieuschade, gezondheidsschade, en overlast³. De m.e.r. is bedoeld om in kaart te brengen wat de (theoretische) gevolgen zouden kunnen zijn voor mens en milieu indien SKP haar activiteiten zou wijzigen en uitbreiden. Het lijkt ons vanzelfsprekend dat daarbij de feitelijke situatie als uitgangspunt heeft te gelden. Uitgaan van de vergunde situatie zou tot uitkomsten kunnen leiden die losgezongen zijn van de werkelijkheid. Ter illustratie twee rekenvoorbeelden.

- i. Stel dat een uitstoot van 100 is vergund, dat feitelijk wordt 75 uitgestoten, en dat er sprake is van een lineair verband tussen uitstoot en milieuschade. De m.e.r. levert op dat de voorgenomen verandering tot een uitstoot van 150 zal leiden. Uitgaande van vergunning zal de milieuschade ‘slechts’ 50% toenemen. Terwijl feitelijk sprake is van een verdubbeling van de uitstoot, en daarmee van de werkelijke schade.
- ii. Stel dat een uitstoot van 100 is vergund, maar dat feitelijk 50 wordt uitgestoten. De uitkomst van de m.e.r. is een toename tot 90. Daarmee blijft de uitstoot binnen de vigerende vergunning. Maar de uitstoot neemt met 80% toe – en zo ook de werkelijke schade.

Wij menen dan ook primair dat de feitelijke situatie als referentiesituatie moet worden genomen.

Subsidiar menen wij dat de milieueffecten van de door SKP gewenste situatie (en de andere alternatieven) in het MER moeten worden afgezet tegen zowel de vergunde als de feitelijke situatie. De m.e.r. is uiteindelijk in belangrijke mate een theoretische exercitie. Laten we er dan voor zorgen dat de kloof tussen theorie en werkelijkheid niet groter wordt dan strikt onvermijdelijk.

Bovenop het voorgaande komt ook nog eens dat uit de NRD niet blijkt wat SKP eigenlijk bedoelt met “de vergunde situatie”. Letterlijk genomen kan het alleen slaan op de vergunningen die zijn opgesomd in de NRD. Maar daarmee wordt miskend dat het bevoegd gezag afgelopen augustus een actualisatie⁴ in gang heeft gezet, waarvan onder andere het doel is om bepaalde uitstootnormen aanzienlijk te verlagen. Indien de milieueffecten van de ombouw en de capaciteitsuitbreiding in de m.e.r. zouden

³ Om het verwijt te voorkomen dat wij te stellig zijn met dit verwijt merken wij het volgende op. SKP stoot stikstofverbindingen uit. Daarvan is bekend dat een gedeelte neerslaat in de directe omgeving van de bron. Van stikstofverbindingen is bekend dat het o.a. leidt tot de vorming van fijnstof. Fijnstof is een belangrijke factor bij het ontstaan van diverse ziekten, waaronder longaandoeningen. Stikstofverbindingen dragen ook in belangrijke mate bij aan de verzuring van de bodem, met alle natuur- en milieuschade van dien. SKP is weliswaar niet de enige stikstofuitstoter in de omgeving, zodat het niet zo eenvoudig is om een een-op-eenrelatie te leggen met de schade, maar SKP levert wel een substantiële bijdrage aan de totale stikstofemissie in en om Renkum. Volgens ons is in elk geval op grond hiervan de conclusie gerechtvaardigd dat SKP voor milieu- en gezondheidsschade zorgt. Daarnaast is uit onderzoek gebleken dat bewoners van Renkum stankoverlast ervaren, en dat deze overlastsituatie “gezondheidskundig onwenselijk” is (rapport GGD Midden-Gelderland, medio juli 2021 gepubliceerd). Voor de goede orde: dit zijn voorbeelden die zijn uit te breiden met de milieu- en gezondheidsschade die (mede) het gevolg is van dan wel verband houdt met andere aspecten van de bedrijfsprocessen van SKP.

⁴ Ontwerpbesluiten Gedeputeerde Staten van Gelderland d.d. 24 augustus 2021 (actualisatie voorschriften omgevingsvergunningen voor wat betreft de stookinstallaties, zaaknummer W.Z21.105563.01, actualisatie voorschriften omgevingsvergunningen op meerdere aspecten (uitgezonderd de stookinstallaties), zaaknummer W.Z21.100253.01, en (gedeeltelijk) intrekken omgevingsvergunningen, zaaknummer W.Z21.100262.01). Deze ontwerpbesluiten zijn op 27 augustus 2021 ter inzage gelegd.

worden afgezet tegen de situatie zonder actualisatie zou een onjuist beeld ontstaan. Ter illustratie twee rekenvoorbeelden:

De stikstofnorm ligt nu op 227 mg/m³ bij 6% O₂. In het kader van de actualisatie komt deze op 103 te liggen.⁵

- i. Stel dat de m.e.r. oplevert dat de stikstofuitstoot naar 250 gaat. Een toename van nog geen 10%, waar hebben we het over? Maar afgezet tegen de norm die het bevoegd gezag wil opleggen ontstaat een heel ander beeld.
- ii. Stel dat de m.e.r. oplevert dat de stikstofuitstoot naar 150 gaat. Ten opzichte van de vigerende vergunning blijft SKP dan na ombouw en capaciteitsuitbreiding onder de vergunde norm. Maar niet ten opzichte van de norm die het bevoegd gezag voornemens is op te leggen.

Hoewel er nog geen besluit is genomen over de actualisatie is het volgens ons niet uit te leggen indien de actualisatie niet in de m.e.r. zou worden betrokken.

Ter illustratie van het belang van het meenemen van de actualisatie wijzen wij op het feit dat SKP in par. 4.5 aangeeft dat haar doelstelling is dat “er ten minste geen toename is van stikstofdepositie”. Die doelstelling is aanzienlijk makkelijker te realiseren indien de actualisatie buiten beschouwing wordt gelaten.

Complicerende factor is dat zowel wij als SKP een zienswijze heeft ingediend op deze actualisatie. Volgens ons zijn de voorgestelde normen onvoldoende gemotiveerd, en volgens SKP, zo hebben wij tijdens het overleg begrepen, heeft het bevoegd gezag een verkeerd uitgangspunt gehanteerd, waardoor de voorgestelde normen te streng zijn.

Het zou volstrekt onwenselijk zijn als de m.e.r. over een jaar of wat opnieuw zou moeten worden uitgevoerd, of als de betekenis ervan (nog) maar beperkt zou zijn, omdat essentiële randvoorwaarden – zoals de normen – zijn veranderd. De tijd en moeite die nu in het onderzoek wordt gestoken moet goed besteed zijn. En omdat het niet uit te leggen zou zijn als na het afronden van de m.e.r. de referentiesituatie anders zou zijn dan nu in de NRD beschreven, menen wij dat het noodzakelijk is om in te zetten om een MER dat een zo genuanceerd mogelijk beeld bevat van de mogelijke milieueffecten van de door SKP gewenste veranderingen. Wij denken daarom dat het goed is om die milieueffecten af te zetten tegen

- de feitelijke situatie,
- de vergunde situatie,
- de vergunde situatie met inbegrip van de voorgenomen actualisatie zoals voorgesteld door het bevoegd gezag, en
- de vergunde situatie met inbegrip van de voorgenomen actualisatie zoals SKP meent dat deze behoort te zijn.

Zo wordt voorkomen dat in de verdere besluitvorming en de daarbij behorende discussies iedereen vanuit zijn eigen referentiepunt gaat zeggen dat sprake is van af- of toenames, en we in een Babylonische toestand terechtkomen. Het moge weliswaar nog ongewis zijn hoe de nieuwe normen uiteindelijk zullen luiden, vaststaat dat de huidige vergunde normen hun langste tijd hebben gehad. En daaruit volgt dat eigenlijk nu ook al vaststaat dat het als referentiesituatie nemen van “de vergunde situatie” een MER oplevert dit hoe dan ook ver verwijderd staat van de werkelijkheid.

⁵ Voor de goede orde: de actualisatie betreft niet alleen de stikstofnorm, maar ook een aantal andere uitstootnormen. Daarnaast worden diverse andere voorwaarden gewijzigd of toegevoegd.

Indien we ervan mogen uitgaan dat SKP zich in zijn algemeenheid aan de vergunningvoorschriften houdt, en bovendien haar bedrijfsvoering zó heeft ingericht dat zij niet permanent op de grenzen van het vergunde opereert, menen wij dat aan deze ‘gelaagde’ benadering voor SKP mogelijk zelfs een voordeel zit: zij kan laten zien wat de ruimte is tussen de feitelijke en de vergunde situatie (wellicht zelfs met inbegrip van de actualisatie), en zo met feiten onderbouwen dat zij “duurzaamheid en maatschappelijk verantwoord ondernemen hoog in het vaandel [heeft] staan” (NRD, p. 11).

Het moet ons van het hart dat het ons verbaast dat SKP in de NRD helemaal niets over de actualisatie heeft vermeld, zeker gezien het feit dat zij het zelf niet eens is de voorgestelde normen. Door met die wetenschap voor de m.e.r. vast te houden aan “de vergunde situatie” lijkt zij welbewust het risico te nemen dat er straks een MER ligt die is gebaseerd op (in elk geval op afzienbare termijn) achterhaalde normen. Daarmee zou volgens ons ernstig afbreuk worden gedaan aan de waarde van het MER. Het verbaast ons dat SKP zich dit niet lijkt te hebben gerealiseerd.

6. Referentiesituatie niet kwantitatief vastgelegd

In zijn algemeenheid kan volgens ons worden gesteld dat de een project-m.e.r. als die van SKP associaties oproept met de “wetenschappers” van “wij van wc-eend”. Het is immers de initiatiefnemer die aan de knoppen zit. Hoe hoog het wc-eendgehalte is, wordt mede bepaald door de mate waarin het bevoegd gezag regie voert. In deze m.e.r. speelt het bevoegd gezag tot op heden, voor zover wij hebben kunnen waarnemen, een zeer bescheiden rol.

Voor de geloofwaardigheid, en daarmee de bruikbaarheid van het MER is het dus zaak om de objectiviteit van het onderzoek zo goed mogelijk te borgen. Het is precies om deze reden dat wij zoveel aandacht besteden aan de NRD; laten we toch vooral proberen te voorkomen dat we later in de procedure moeten gaan hakketakken over de manier waarop het onderzoek is ingevuld en uitgevoerd.

Het mooie van een referentiesituatie is dat deze al bekend is. Dat is in het geval van SKP niet anders. Er zijn rapportages, meetresultaten, verslagen van toezichtsbezoeken etc. op basis waarvan kan worden vastgesteld wat de feitelijke situatie is.

Wij menen dat het de geloofwaardigheid, en daarmee de bruikbaarheid van het MER ten goede komt indien deze referentiesituatie voorafgaand aan het onderzoek is vastgelegd. Dit kan in een later stadium een heleboel discussie schelen.

Het zou geen recht doen aan de situatie om te stellen dat dat niet nodig is omdat de referentiesituatie eenvoudig is af te leiden uit de vigerende vergunningen. Dat is namelijk niet zo. Al was het maar omdat naast de maatwerkvoorschriften uit de vergunningen ook sprake is van een groot aantal generieke voorschriften, zoals het Activiteitenbesluit. Gezien de kennisasymmetrie tussen SKP enerzijds en de belanghebbenden anderzijds zijn wij van mening dat in het kader van de NRD een overzicht zou moeten worden opgesteld van de toepasselijke voorschriften en bepalingen. Dat zou de toetsbaarheid van het MER zeer ten goede komen.

Daarnaast zijn er diverse aspecten van de bedrijfsvoering van SKP te vinden die niet expliciet of niet gedetailleerd in vergunningen of andere regelgeving zijn geregeld, maar die wel van invloed (kunnen) zijn op de milieusituatie. Voorbeelden daarvan zijn de diverse vormen van transport; zowel het interne transport als het externe transport per vrachtwagen en per schip⁶. Als niet reeds nu wordt vastgelegd

⁶ Wij beseffen dat een aspect als dit deel uitmaakt van de totale milieugebruiksruimte die het bedrijf op diverse milieuaspecten heeft. Wij menen dat het voor de acceptatiegraad van het MER kan uitmaken of de onderzoeksresultaten louter worden gepresenteerd in aan de milieugebruiksruimte gerelateerde decibellen of milligrammen uitstoot, of dat

wat de aard en omvang van dat transport zijn, wordt het bijzonder lastig om de uitkomst van de m.e.r. op waarde te schatten. Een ander voorbeeld is de aard en omvang van veiligheids- en andere incidenten. Hoe vaak doen die zich voor, en wat is daarvan de achtergrond? Dat is reeds nu beschikbare informatie waarvan wij menen dat die reeds nu moet worden vastgelegd.

De enige consequentie die het vooraf vastleggen van de referentiesituatie volgens ons zou kunnen hebben is van organisatorische aard; in plaats van de nulmeting te verwerken bij het opstellen van het MER dient die exercitie reeds nu te worden gedaan, en dient deze vastlegging reeds nu, voorafgaand aan de start van het onderzoek, te worden openbaargemaakt.

Wij denken trouwens ook dat hier bij uitstek een (regie)rol ligt voor het bevoegd gezag; dat beschikt ook over een grote hoeveelheid gegevens en informatie, zodat het kan bijdragen aan het vooraf vastleggen van de referentiesituatie, of in elk geval kan toezien op de wijze waarop SKP de referentiesituatie vastlegt.

7. Alternatieven

7.1. Geen locatiealternatief

SKP stelt dat op grond van de jurisprudentie een locatiealternatief niet verplicht is. Wij menen dat het te kort door de bocht is om louter op die grond geen locatiealternatief op te nemen.

In de eerste plaats betreft het oude jurisprudentie. Sinds 2008 is het denken over de bescherming van natuur, milieu en gezondheid niet blijven stilstaan; en zeker in het zeer recente verleden is dat proces stormachtig verlopen. Klimaat, energie, de gevolgen van stikstof voor natuur, milieu en gezondheid, verdroging en grondwaterproblematiek, het zijn allemaal factoren waarover momenteel wezenlijk anders wordt gedacht dan in 2008. En dat niet alleen; de overheid heeft zich vastgelegd op het behalen van bepaalde doelstellingen (bijvoorbeeld met betrekking tot klimaat en de uitstoot van broeikasgassen, stikstof) en is door de rechter gewezen op het feit dat dit geen vrijblijvende beleidsdoelstellingen zijn maar dat daadwerkelijk resultaat moet worden geboekt (Urgendavonnis, stikstof/PAS-uitspraak). Ook wint het besef terrein dat het bedrijfsleven een belangrijke maatschappelijke verplichting heeft, getuige het recente Shellvonnis.

Kortom, met een enkele verwijzing naar betrekkelijk oude jurisprudentie kan het locatiealternatief wat ons betreft niet zomaar van tafel worden geveegd. Dat zou geen recht doen aan de maatschappelijke ontwikkelingen van de afgelopen dertien jaar.

Het zou evenmin recht doen aan de specifieke situatie rondom SKP. Het feit dat SKP slechts door een rijksweg wordt gescheiden van een dorp met ruim 9000 inwoners⁷ (of vanuit het perspectief van SKP: het feit dat het dorp Renkum zich in de loop der jaren langs de hele noordgrens van het bedrijfsterrein van SKP heeft uitgebreid) maakt dat de huidige locatie verre van ideaal is. Wij menen dan ook dat SKP het aan de inwoners van Renkum verplicht is om na te gaan of de huidige locatie vanuit het oogpunt van natuur, milieu en gezondheid nog wel de beste is. Dat is uitdrukkelijk iets anders dan een beoordeling van de locatie vanuit bedrijfseconomisch oogpunt. Maar de m.e.r. is er juist om die niet-bedrijfseconomische aspecten in de overwegingen te betrekken.

daarnaast óók inzichtelijk wordt gemaakt wat dergelijke abstracte getallen betekenen: zoveel vrachtauto's, zoveel schepen, etc.

⁷ Samen van Heesum gaat het om ruim 12.000 inwoners, zo'n 40% van het totaal aantal inwoners van de gemeente Renkum.

Wij menen dat ook hier het bevoegd gezag zijn regierol moet pakken: als hoeder van het algemeen belang kan het vaststellen dat een MER gewoon niet compleet is indien zo'n alternatief niet serieus is bekeken – los van de vraag of een locatiealternatief juridisch verplicht is. Toevoeging van een locatiealternatief stelt het bevoegd gezag immers in staat om de noodzakelijke afwegingen in de volle breedte te kunnen maken, en aldus tot een juiste beoordeling te kunnen komen van de wensen van SKP en alle belangen die daardoor geraakt worden. En dat zijn niet alleen de bedrijfsbelangen van SKP, maar ook – juist ook! – de belangen van mens en milieu.

Wij menen bovendien dat het ontwerpen van zo'n locatiealternatief, nog los van de vraag of SKP daadwerkelijk zou moeten verhuizen, ook voor SKP zelf zeer waardevol kan zijn. Het dwingt SKP immers om naar de tekentafel te gaan en de ideale fabriek te ontwerpen. Dat proces kan het bedrijf wellicht helpen om los te komen van (onbewuste) denkwijzen en probleempercepties die verbonden zijn aan de huidige locatie.

Wij wijzen in dit verband nogmaals op het feit dat in de NRD wel de voordelen van de huidige locatie worden opgesomd, terwijl de nadelen worden afgedaan met het enkele woord “merkbaar” (zie hierboven par. 3). Samen met de resolute afwijzing van een locatiealternatief levert dat volgens ons een aanwijzing op dat SKP er niet veel voor voelt om *out of the box* te denken. Wij menen evenwel dat een evenwichtige inrichting van de m.e.r. vergt dat SKP als de belangrijkste speler in dit proces ook kanten opkijkt die wellicht niet primair in het bedrijfseconomisch belang van het bedrijf op korte termijn zijn, maar wel passen bij het doel van de m.e.r. En mogelijk ook bij een duurzame ontwikkeling van het bedrijf op de langere termijn, die onze overvolle maatschappij steeds meer zal gaan afdwingen.

7.2 Wat is het verschil tussen de referentiesituatie en Alternatief 1 Basis?

Wij begrijpen niet het verschil tussen de referentiesituatie en alternatief 1 in de Basisvariant. Immers, in de referentiesituatie

- blijft de productie gemengd,
- wordt voldaan aan de huidige vergunning, en
- wordt voldaan aan de BBT.

Dit is, naar wij begrijpen, precies hetzelfde in alternatief 1 Basis.

Zonder een basisalternatief dat werkelijk verschilt van de referentiesituatie is de NRD niet compleet.

7.3 De tabel op p. 20 roept veel vragen op

Wil een MER bruikbaar zijn voor het maken van de juiste afwegingen, dan moeten de alternatieven nauwkeurig worden beschreven. Alle betrokkenen moeten immers van tevoren weten wat er onderzocht gaat worden. Wij menen dat de alternatieven veel te vaag en/of onnauwkeurig beschreven zijn. De tabel op p. 20 roept veel vragen op. En dat is niet goed.

Het begint er al mee dat de tabel als “illustratie” wordt gepresenteerd. Daaruit blijkt onomwonden dat de beschrijving van de alternatieven niet compleet is. Wanneer en op grond waarvan wordt deze dan gecompleteerd? Tijdens het (voor de buitenwereld afgeschermd) onderzoek? En wie neemt daar een beslissing over, en waarom, op grond waarvan, etc.? Als SKP dat eigenmachtig kan doen stijgt de “wij van wc-eend”-score wel tot ongekende hoogte.

Wij kunnen ons niet voorstellen dat SKP hier niet al lang en breed min of meer uitgekristalliseerde gedachten over heeft. Zij kent zelf haar eigen fabriek en bedrijfsprocessen het beste. Bovendien nemen wij aan dat zij niet lichtvaardig aan een ingrijpende exercitie als een revisievergunning begint; zij zal hebben nagedacht over de kansen, mogelijkheden en risico's.

In de m.e.r. (en breder: in het hele revisievergunningstraject) is sprake van een aanzienlijke kennisasymmetrie. Gezien de belangen van de verschillende betrokkenen dient ervoor te worden

gewaakt dat die asymmetrie tot benadeling van bepaalde belanghebbenden leidt. Wij menen dan ook dat van SKP transparantie mag worden verlangd. De invulling van de verschillende alternatieven dient compleet te zijn, en niet louter illustratief.

Ook hier ligt, menen wij, een belangrijke rol voor het bevoegd gezag als regievoerder.

Meer specifiek luidt onze kritiek op de tabel als volgt:

- a. “Basis” is BBT, en “BBT+” is extra. Dan ligt het voor de hand dat de maatregelen die in de kolom BBT staan, óók in de variant BBT+ worden doorgevoerd, naast de “+”-maatregelen. Met andere woorden: de inhoud van de kolom “Basis” dient óók in de kolom “BBT+” te worden opgenomen.

In dit verband merken wij op dat het ons verbaast dat er naast de Best Beschikbare Technieken toch nog nóg betere technieken (BBT+) beschikbaar zijn.

- b. Wij menen dat “behoud WZI” en “behoud status quo” (bij “Stikstof en natuur”) geen te nemen maatregelen zijn, en dus ook niet als maatregelen mogen worden gepresenteerd. In de basisvariant van alternatief 1 wil SKP klaarblijkelijk geen nieuwe water- en stikstof- c.q. natuurmaatregelen nemen. Wij hebben thans geen oordeel over die keuze, maar vinden wel dat SKP dat dan ook gewoon zo moet vermelden.
- c. De vermelding van de maatregel “kleine optimalisaties” maakt de toch al weinig specifieke en louter illustratief bedoelde tabel er niet completer op. SKP dient gewoon te vermelden welke optimalisaties dit zijn, zodat duidelijk is wat onderzocht gaat worden.
- d. Het stopzetten van de FOI in alternatief 2 is volgens ons geen maatregel, maar een consequentie van de keuze om volledig over te schakelen op verpakkingspapier.
- e. Lager waterverbruik en/of minder grondwateronttrekking: hiervoor geldt dat volgens ons niet kan worden uitgesloten dat ook dit een gevolg is van de omschakeling, en dus geen maatregel is. De toevoeging “(per ton)” roept namelijk de vraag op of dit gaat om een ton verpakkingspapier (zoals nu al op de PM2 wordt gemaakt), of een ton van de huidige totale gemengde productie. Als het gaat om het eerste, moeten we wellicht vaststellen dat SKP voor wat betreft de PM2 de BBT nog niet volledig heeft geïmplementeerd. Per ton verpakkingspapier is dan klaarblijkelijk met BBT-maatregelen nog een besparing te realiseren. Als het gaat om het tweede, is een eventuele (grond)waterbesparing geen maatregel maar een gevolg van de keuze voor omschakeling; verpakkingspapier vraagt kennelijk om minder water, dus het opgeven van publicatiepapier heeft waterbesparing tot gevolg.⁸

Het spreekt vanzelf dat de effecten van de grondwateronttrekking niet “per ton” kunnen worden gemeten. Relevant is het milieueffect van de grondwateronttrekking in absolute zin. Aangezien capaciteitsuitbreiding het tweede hoofddoel van de revisievergunning is, dient niet alleen naar een eventuele waterbesparing per ton product te worden gekeken, maar dient het absolute totale grondwaterverbruik ten gevolge van beide hoofddoelen van de revisievergunning: de ombouw van de PM1 en de capaciteitsuitbreiding.

- f. Voor zover wij weten heeft SKP recent enkele warmtewisselaars geplaatst. Deze warmtewisselaars zijn in de afgelopen jaren herhaaldelijk gepresenteerd als een mogelijk belangrijke stap in de richting van de stankreductie. Het is ons niet duidelijk of SKP in Alternatief 2 Basis op de recent geplaatste warmtewisselaars doelt. Als dat het geval zou zijn, betreft het geen te treffen

⁸ Tijdens het gesprek met SKP bevestigde SKP dat “bruin” papier inderdaad minder water nodig heeft dan “wit” papier.

maatregel, maar een reeds getroffen maatregel die dus dient te worden vastgelegd in de referentiesituatie.

Dit vinden wij een bijzonder goede illustratie van de noodzaak om (1) van tevoren precies vast te leggen wat de omvang van het onderzoek zal zijn, en (2) de referentiesituatie vooraf vast te leggen.

- g. Vervoer per schip: ons is niet bekend wat thans het aandeel van vervoer per schip is in de totale vervoersbehoefte van SKP, en evenmin om welke route(s) het gaat. Ter vermijding van discussie achteraf menen wij dat het verstandig is om aard en omvang van het scheepsvervoer reeds nu vast te leggen (zie ook hierboven par. 6).

Verder is ons niet duidelijk waarom vervoer per schip alleen in de BBT+-kolom staat. Ook nu is sprake van scheepvaart (zie NRD, par. 2.2, kopje "Grondstoffen"). Zal dat in de BBT-varianten worden afgeschaft?

- h. Verder elektrificeren intern transport: dit suggereert dat hiermee al is begonnen. Extra belangrijk dus om de referentiesituatie van tevoren vast te leggen, zodat te allen tijde de schijn kan worden vermeden dat reeds gedeeltelijk geïmplementeerde maatregelen als milieuwinst in het MER worden opgevoerd. Zoals mogelijk ook bij de warmtewisselaars kan gebeuren.
- i. Andere terreininrichting en andere ontsluitingsroutes: veel vager dan dit kan het niet worden. Bovendien: waarom zou "terreininrichting" passen bij Basis, en "ontsluitingsroutes" bij BBT+? Waarom niet andersom? Of allebei in beide varianten? Waar gáát dit trouwens over??

Wij menen dat het succes van een m.e.r. in belangrijke mate wordt bepaald door de hoeveelheid discussie die het MER oproept: hoe minder discussie, des te succesvoller is de m.e.r. geweest. En de kans op discussie neemt af naarmate de NRD duidelijker, preciezer en vollediger is.

7.4 Conclusie

Alternatief 1 Basis lijkt samen te vallen met de referentiesituatie, en kwalificeert daarom niet als alternatief. De maatregelen die in het kader van de diverse varianten zouden moeten worden onderzocht zijn onvoldoende duidelijk omschreven. Bovendien is de opsomming slechts illustratief en daarom onvolledig. Ten slotte is de m.e.r. niet compleet zonder locatiealternatief.

8. Beleidskader wel volledig? En een wetenschappelijk beoordelingskader ontbreekt

In par. 2.4. worden de wet- en regelgeving en het beleidskader in beeld gebracht. Wij menen dat in elk geval het beleidskader dient te worden aangevuld met onder andere⁹:

- het Gelders beleid inzake Natura 2000 en het Gelders Natuurnetwerk (onder andere i.v.m. , de verdroging en met de stikstofdepositie en de in dat kader uit te voeren berekeningen (zie p. 13);
- gemeentelijke beleidsplannen, niet alleen van Renkum maar ook van de omliggende gemeenten;
- nationaal beleid op het gebied van o.a. stikstof, CO2/klimaatproblematiek, natuurbehoud en -versterking, gezondheid, etc.;

⁹ Ook hier speelt de kennisasymmetrie ons parten. Maar nu niet alleen ten opzichte van SKP, maar ook ten opzichte van het bevoegd gezag. Wij menen dat het bevoegd gezag bij uitstek in de positie is om te beoordelen of het weergegeven beleidskader compleet is.

- beleidsdocumenten van de provincie en het waterschap m.b.t. de bescherming van het grondwater, het in stand houden van het grondwaterpeil en het tegengaan van verdroging (in het bijzonder van natuurgebieden);
- het beleidsvoornemen om het Renkums Beekdal te verbinden met de Rijn.

Zoals wij de NRD begrijpen zal primair worden getoetst aan de geldende wet- en regelgeving. Juridisch moge dat sluitend zijn, daarmee bestaat het aanzienlijke risico dat milieuschade die feitelijk optreedt maar (nog) niet juridisch is genormeerd, buiten beschouwing blijft. Concreet kan daarbij bijvoorbeeld worden gedacht aan recente wetenschappelijke inzichten over de schadelijkheid van stoffen. Zo blijkt stikstof een grote bijdrage te leveren aan de vorming van fijnstof. De laatste wetenschappelijke inzichten op dit punt noopten de Wereldgezondheidsorganisatie recent tot het aanscherpen van haar stikstofnorm. In het recente boek *Stikstof. De sluipende effecten op natuur en gezondheid* van de hoogleraren Erisman en De Vries (2021) wordt niet alleen dit inzicht besproken, maar ook een aantal andere effecten van stikstofemissie.

Wij menen dat het MER inzicht moet bieden in de *feitelijke* milieueffecten en -schade. Dat dient te gebeuren met inachtneming van de huidige stand van de wetenschap. Deze feitelijke vaststellingen kunnen vervolgens langs de diverse wettelijk gefundeerde maatstaven worden gelegd. Zo wordt voorkomen dat feitelijke milieueffecten en -schade ten onrechte buiten beeld blijven; niet omdat zij niet bestaan, maar louter omdat er (nog) geen juridisch kader voor is.

9. SKP wenst ten onrechte af te zien van coördinatie met de watervergunningen

SKP stelt op diverse plekken in de NRD dat de er ten aanzien van de watervergunningen een ander traject loopt, en dat coördinatie niet nodig is. Dat komt ons merkwaardig en onlogisch voor. Immers, water speelt een cruciale rol in het productieproces, en water komt dan ook op diverse plekken in de NRD aan de orde. En water is bij uitstek een milieuaspect, of het nu om het gebruik van grond- of oppervlaktewater gaat, of om het lozen op het oppervlaktewater.

Nu gekozen is voor een m.e.r. ligt het voor de hand om de uitkomsten daarvan te betrekken bij de actualisatie van de watervergunningen. Het is maatschappelijk niet uit te leggen indien die vergunningen lopende de m.e.r. zouden worden geactualiseerd, en daarna op basis van het MER zou moeten worden vastgesteld dat het vanuit milieuoogpunt wenselijk of mogelijk was geweest om die vergunningen een andere inhoud te geven.

Tijdens het gesprek gaf SKP aan dat de actualisatie van de watervergunningen deel uitmaakt van een project van Rijkswaterstaat waarin op grote schaal watervergunningen worden herzien. Wij menen dat ook hier een regietaak ligt voor het bevoegd gezag: zorg ervoor dat Rijkswaterstaat betrokken wordt in de m.e.r. Dat is in het belang van alle betrokkenen.

Wij vinden het trouwens wel opmerkelijk dat de NRD geen gewag maakt van de het voornemen van het bevoegd gezag om SKP te verplichten plannen op te stellen met betrekking tot waterbesparing en gebruik van oppervlaktewater¹⁰. Het lijkt ons dat hier mogelijk synergie te bewerkstelligen is met het onderzoek naar het milieuaspect water in de m.e.r.

10. Vooruitlopen op de zaken

¹⁰ Ontwerpbesluit Gedeputeerde Staten van Gelderland m.b.t. grondwateronttrekking d.d. 26 augustus 2021 (ter visie gelegd op 15 september 2021), zaaknummer 2021-011198 of 2021-011199 (in het ontwerpbesluit en op officiële bekendmakingen.nl staan verschillende zaaknummers).

Op diverse plekken in de NRD lijkt op de zaken vooruitgelopen te worden. Over zaken die volgens ons nu juist in het kader van de m.e.r. moeten worden onderzocht, worden stellige uitspraken gedaan. Wij hebben in onze eerder opgestelde vragenlijst een aantal van dit soort passages uitgelicht. Het gaat onder andere over stikstof (vragen 14 en 17), grond-, hulp- en afvalstoffen, en transport, energie, emissies (33), grondwateronttrekking (77) en verkeer en logistiek (85).

De uitspraken van SKP worden echter niet onderbouwd. Waarop zijn zij gebaseerd? Ons lijken dergelijke concluderende opmerkingen op zijn minst voorbarig. Of is de wens de vader van de gedachte?

Wij menen dat het van tweeën één is: of de passages worden onderbouwd, of zij worden geformuleerd als een verwachting, en kunnen dan als hypothese in het onderzoek worden meegenomen.

11. De milieuaspecten uit hoofdstuk 4

11.1 “In volgorde van prioriteit en aandacht”

Klaarblijkelijk liggen aan de volgorde waarin de milieuaspecten worden genoemd gedachten ten grondslag over prioriteit en aandacht. “Aard, omvang en relevantie” hebben daarbij een rol gespeeld. Helaas is niet vermeld op basis waarvan deze volgorde tot stand is gekomen.

Eveneens wordt niet toegelicht wat de consequenties zijn van deze prioritering voor de verschillende milieuaspecten c.q. voor de onderzoeken. Hoe lager op de lijst, des te minder aandacht?

Los daarvan komt het ons nogal aanmatigend voor dat SKP zou kunnen bepalen wat veel prioriteit zou moeten hebben en wat minder. De milieueffecten worden immers hoofdzakelijk buiten het bedrijfsterrein van SKP ervaren. Echter, omwonenden en andere belanghebbenden zijn niet geraadpleegd in het kader van deze prioritering.¹¹

Wij menen dat prioritering niet aan de orde zou moeten zijn. Alle relevante milieuaspecten moeten de aandacht krijgen die zij verdienen, los van de percepties van SKP, de omwonenden en/of andere belanghebbenden.

11.2 Koppeling met de alternatieven en maatregelen ontbreekt

Ons valt op dat SKP weliswaar in hoofdlijnen beschrijft wat onderzocht zou moeten worden, maar dat geen, althans nauwelijks een koppeling wordt gelegd met de vier¹² alternatieven en de daaraan gekoppelde maatregelen¹³. De maatregelen worden voorgesteld omdat verwacht wordt dat zij een mitigerend effect hebben op de te verwachten milieuschade. Volgens ons zouden aan dit hoofdstuk beschrijvingen moeten toegevoegd van wat van de maatregelen wordt verwacht. Dergelijke beschrijvingen zouden de basis kunnen vormen voor in het onderzoek te betrekken onderzoekshypotheses.

11.3 Bij nul beginnen of een vliegende start?

Bij een aantal milieuaspecten lijkt het alsof SKP bij nul wil beginnen; alsof zij voor het eerst de wondere wereld der papierproductie binnenstapt kondigt zij aan dat eerst van alles geïnventariseerd en/of bepaald moet worden. Dat verbaast ons. Op basis van de huidige gemengde productie is nu al veel

¹¹ Tijdens het gesprek gaf SKP aan dat zij verrast was door het feit dat in de webinars het onderwerp ‘water’ veelvuldig was genoemd.

¹² Eigenlijk drie, gezien het feit dat alternatief 1 Basis volgens ons samenvalt met de referentiesituatie. Maar toch ook weer vier, omdat het locatiealternatief moet worden toegevoegd.

¹³ Uiteraard voor zover de inhoud van de tabel op p. 20 als maatregel kwalificeert.

bekend over de milieueffecten van de productieprocessen van SKP. En op het milieuaspect 'geur' ligt er zelfs al een stapeltje aan (recente) rapporten. De suggestie dat bij het begin moet worden begonnen is dus een merkwaardige. Wij menen dat het goed mogelijk is om reeds nu een beschrijving te maken van de *in elk geval te verwachten* milieueffecten. Op basis daarvan zouden onderzoekshypotheses kunnen worden ontwikkeld.

Uiteraard moet daarnaast worden onderzocht of er, buiten de te verwachten milieueffecten, nog *andere, nu nog onbekende* milieueffecten kunnen optreden, en zo ja, wat daarvan de aard en omvang zijn.

Verder lijkt het bepalen van normenkaders ons een grotendeels overbodige exercitie. De meeste, zo niet alle kader liggen er al lang, en kunnen dus gewoon beschreven worden. Ook hiervoor geldt: het liefst vooraf, dan krijgen we daar tenminste geen discussie meer over.

Indien de beschrijvingen van dit soort naar onze mening overbodige activiteiten uit de NRD zouden worden geschrapt, zou volgens ons nog beter zichtbaar worden dat de beschrijving van het onderzoek dat SKP voorstelt te verrichten nogal pover is.

Wij herhalen in dit verband nog maar eens ons pleidooi voor het vooraf vastleggen van de referentiesituatie. Immers, daarmee kan meteen een basis worden gelegd voor een beschrijving van de *te verwachten* milieueffecten in de verschillende varianten, en daarmee de onderzoekshypotheses.

11.4 De tabel op p. 26

Zoals hierboven al aangegeven begrijpen wij dat de functie van een NRD om vooraf vast te leggen

- welke **milieuaspecten** dienen te worden onderzocht,
- welke **factoren** van die milieuaspecten dienen te worden onderzocht,
- welke **beoordelingscriteria** daarbij gelden,
- en welke **methode** wordt gebruikt om (a) het feitelijke onderzoek uit te voeren (meten, berekenen, extrapoleren, etc.) en (b) de resultaten daarvan te beoordelen aan de hand van de beoordelingscriteria.

De tabel op p. 26 zou hierbij moeten aansluiten. En dus vier kolommen moeten bevatten. Het zijn er echter drie. En wat in die kolommen staat, sluit niet altijd aan bij de kopjes van die kolommen.

Wij missen de kolom "factoren". Maar de tabel bevat wel degelijk factoren; alleen staan die veelal in de kolom "beoordelingscriteria".

Zo zijn te onderzoeken factoren van het milieuaspect "lucht en geluid" de stoffen die uitgestoten worden, zoals fijnstof, stikstofverbindingen, koolmonoxide, kooldioxide, etc.¹⁴ In de kolom "beoordelingscriteria" dient vervolgens te worden vermeld aan de hand van welke maatstaven deze factoren beoordeeld zullen worden. Op dit moment zijn voor lang niet alle factoren maatstaven vermeld.

Een ander voorbeeld is het milieuaspect "water". Hier staan watergebruik en -kwaliteit in de kolom "beoordelingscriteria". Maar dit zijn volgens ons factoren van het betreffende milieuaspect die beoordeeld zullen moeten worden aan de hand van maatstaven.

¹⁴ Hier bezondigen wij ons aan precies datgene wat we SKP verwijten. Echter, wij zijn niet de initiatiefnemer, en wij hebben, anders dan SKP, geen compleet beeld van wat er uitgestoten wordt.

In de kolom “methode” staat meestentijds niets dat iets zegt over de te hanteren methode. Zo is de vermelding “kwantitatief o.b.v. berekeningen en modelleringen” (milieuaspect “water”) nagenoeg nietszeggend. Welke rekenmethode? Welke modellen?

SKP verzekerde tijdens het gesprek dat alle onderzoeken worden uitgevoerd volgens de juiste, wetenschappelijk verantwoorde methodes. Wat zou het mooi zijn als we reeds nu zouden kunnen kennisnemen van een compleet vastgelegde referentiesituatie (inclusief de varianten die verband houden met de actualisatie), een compleet overzicht van de te onderzoeken factoren, de onderzoekshypothese die horen bij de verschillende maatregelen, en methodes aan de hand waarvan de verschillende deelonderzoeken worden uitgevoerd. Dan zouden niet alleen de gebruikte methodes wetenschappelijk verantwoord zijn, maar zou de hele m.e.r. dat predicaat kunnen dragen.

Kortom: de tabel is gevuld met vaagheden en algemeenheden, en geeft volgens ons ruimschoots onvoldoende houvast voor een goede beoordeling van reikwijdte en detailniveau van de m.e.r.

11.5 Opmerkingen per milieuaspect

Veel van het bovenstaande geldt voor alle of in elk geval een gedeelte van de in hoofdstuk 4 beschreven milieuaspecten. Per aspect voegen wij (onder verwijzing naar de lijst met vragen en opmerkingen) nog het volgende toe.

4.1. Geur en lucht

- Los van het feit dat wij menen dat ten minste alle in de vigerende vergunningen opgenomen stoffen zouden moeten worden genoemd, missen wij hier ammoniumbromide. Zoals bekend heeft het RIVM op 20 oktober jl. geadviseerd onderzoek te doen naar de gezondheidseffecten van het gebruik van deze stof. Wij vinden het opmerkelijk dat SKP hier helemaal niets over heeft opgenomen in de NRD.
- In de tekst wordt PM_{2,5} niet genoemd als te onderzoeken factor. In de tabel op p. 26 wel. Wat is het nu: wel of niet? Daarom nogmaals: *wees vooraf volledig*. Dan kun je vooraf beter beoordelen of je alles hebt, en niks over het hoofd ziet. En het gaat later een boel discussieschelen.
- SKP stelt dat voor andere componenten dan NO₂ en PM₁₀ geen grenswaarden gelden die “kritisch” zijn. Hoewel wij niet precies weten wat met “kritisch” wordt bedoeld, menen wij te begrijpen dat deze grenswaarden juridisch geen of minder betekenis hebben. Dat moge zo zijn, maar dat wil niet zeggen dat die stoffen geen milieueffect hebben. Wij menen dat éérs^t moet worden vastgesteld *welke stoffen* worden uitgestoten en *in welke hoeveelheden*. Pas daarna kan worden beoordeeld of bepaalde stoffen of hoeveelheden wel of niet onder bepaalde normenkaders vallen.¹⁵

Bovendien: ook al zou de uitstoot van bepaalde stoffen binnen alle geldende normen blijven, dan nog is het goed om te weten *dat* de stof wordt uitgestoten, en *in welke hoeveelheid*. Al was het maar voor het geval wetenschappelijke inzichten later zouden veranderen.

4.2 Geluid en trillingen

Er zijn diverse aspecten die volgens ons dienen te worden onderzocht:

¹⁵ Tijdens het gesprek heeft SKP uitleg gegeven over de betekenis van “kritisch”. Daarbij kwam ook aan de orde dat het wel degelijk de bedoeling is om veel meer stoffen in het onderzoek te betrekken dan de twee hier genoemde. Het zal geen verbazing wekken dat wij menen dat dit nu juist uit de NRD moet blijken, net zoals de tekst ervan ook voor buitenstaanders begrijpelijk moet zijn. Vandaar dat wij onze kritiek, ondanks de uitleg, handhaven.

- de geluidsgevolgen van het verhogen van de draaisnelheid van de PM1 na ombouw. Andere frequenties kunnen zich heel anders gedragen dan de huidige frequenties;
- de geluidsgevolgen van de eventuele sloop van loodsen etc. Geluid kan zich dan anders voortplanten dan in de huidige situatie;
- de (mogelijke) productie van laagfrequent geluid en de gevolgen daarvan.¹⁶

4.4 Water

- SKP stelt voor om onderscheid te maken tussen grond-, proces- en koelwater. Wij vinden dat geen goed voorstel, en wel omdat wij menen dat bron en gebruik hier ten onrechte op één lijn worden gesteld.

Wij leiden uit de NRD af dat sprake is van twee *bronnen*: grond- en oppervlaktewater, en van twee *vormen van gebruik*: proces- en koelwater. Wij denken dat in het kader van de m.e.r. het volgende beoordeeld zou moeten worden:

- a. voor welke doeleinden heeft SKP water nodig, hoeveel, en hoe kan er bespaard worden?
- b. kan voor deze doeleinden oppervlaktewater worden gebruikt, of is daarnaast grondwater noodzakelijk? Indien het laatste: waarom, en wat is de minimale hoeveelheid die nodig is?

Een en ander lijkt aan te sluiten bij de waterbesparings- en oppervlaktewaterplannen die het bevoegd gezag voornemens is in de watervergunning op te nemen.

4.8 Grondstoffen, hulpstoffen en afvalstoffen

- Grondstoffen: ombouw van de PM1 betekent dat er geen oud papier meer nodig is. Dat betekent dat het oud papier dat SKP momenteel inneemt, een andere bestemming zal moeten krijgen. Niet uitgesloten is dat dit niet meer hergebruikt wordt, of wordt gebruikt voor een laagwaardiger product dan SKP momenteel produceert, of op een laagwaardiger manier verwerkt wordt. Wij menen dat de ombouw van de PM1 dus op het punt van de grondstoffen een negatief milieueffect zou kunnen hebben. Dit aspect dient dan ook in de m.e.r. te worden opgenomen.
- Afvalstoffen: wij menen dat in de m.e.r. onder andere expliciet aandacht moet worden besteed aan de (veilige) op- en overslag van de as uit de wervelbedoven, en aan de reststromen die overblijven na de bewerking van het oud papier (onder andere plastic en inkt).

4.9. Best beschikbare technieken

- Zoals SKP terecht opmerkt gelden deze van rechtswege. En niet alleen voor alternatief 2, maar ook voor alternatief 2 en het locatiealternatief. Het implementeren van de BBT is dus geen milieumaatregel die in het kader van de m.e.r. dient te worden beoordeeld, maar een set regels en voorschriften waar SKP gewoon aan dient te voldoen.

Wij vinden het trouwens wel opmerkelijk dat het voldoen aan deze voorschriften kennelijk op plek 9 van de prioriteitenlijst staat.

4.11 Cumulatieve effecten

- Ook dit is geen milieumaatregel. Voor zover SKP hiermee doelt op cumulatie met milieueffecten veroorzaakt door activiteiten van derden, heeft volgens ons te gelden dat mogelijk wél sprake is van cumulatie voor wat betreft de grondwateronttrekking, aangezien zich vlakbij SKP, namelijk op de Wageningse Berg, een pompstation van Vitens bevindt. Andere pompstations (zoals in Arnhem, Oosterbeek, Driel) zijn verder weg gelegen, maar pompen net

¹⁶ Zie in dit verband <https://www.rivm.nl/nieuws/rivm-stelt-voor-meer-onderzoek-te-doen-naar-blootstelling-aan-laagfrequent-geluid> (publicatiedatum: 17 november 2021, datum raadpleging: 02 december 2021).

als SKP Veluwewater op. Hydrologisch gezien kan een cumulatief effect, ook met deze verder weg gelegen pompstations, niet op voorhand worden uitgesloten, en dient volgens ons onderdeel van de m.e.r. te zijn.

Cumulatie is tevens mogelijk met de biomassacentrale bij Oranje Nassau Oord in de gemeente Wageningen.

12. Diverse andere onvolledigheden

12.1 Afwijkingen van het gebruikelijke productieproces

In de NRD wordt geen gewag gemaakt van de mogelijke effecten van diverse voorziene en onvoorziene afwijkingen van het gebruikelijke productieproces, zoals storingen en opstartfases. Wij menen dat deze en andere afwijkingen expliciet dienen te worden onderzocht. Er lijkt bijvoorbeeld een verband te zijn tussen storingen en stankoverlast. Tijdens opstartfases zouden bepaalde emissiebeperkingen niet van kracht zijn, althans zouden bepaalde emissies niet hoeven te worden gemeten. Maar dergelijke emissies bestaan wel, en dragen uiteraard ook bij aan de milieu- en gezondheidsschade. Daarom kunnen zij niet buiten beschouwing worden gelaten. Zoals hierboven (par. 6) al aangegeven zouden aard en omvang van dergelijke incidenten en situaties vooraf in de referentiesituatie moeten worden opgenomen.

Bovendien menen wij dat in de m.e.r. zou moeten worden onderzocht wat de oorzaken van dergelijke incidenten en situaties zijn en op welke wijze die zoveel mogelijk kunnen worden tegengegaan. Tevens dienen de feitelijke milieugevolgen hiervan te worden onderzocht en vastgelegd, zodat kan worden beoordeeld in hoeverre het wenselijk dan wel noodzakelijk is om daar voorschriften aan te verbinden. In de huidige situatie lijken storingen en incidenten “vergunningsvrij” te zijn.

Verder menen wij begrepen te hebben dat een voorgeschreven meting in de K62 niet kan worden uitgevoerd omdat de meetapparatuur niet kan worden aangebracht vanwege het ontbreken van een platform. Deze omissie mag niet doorwerken in de m.e.r.

12.2 Beschrijving ketels

Verder valt op dat in par. 4.3 de diverse ketels en de wervelbedoven niet allemaal op dezelfde wijze zijn beschreven. Wij menen dat per ketel c.q. verbrandingsinstallatie minimaal moet worden vermeld:

- vermogen
- brandstof
- rendement
- verbruik
- aantal uren inzet
- emissies

Deze gegevens maken namelijk deel uit van de nulmeting c.q. de door ons zo bepleite vastlegging van de referentiesituatie vooraf.

12.3 Eventuele sloopwerkzaamheden

Omschakeling naar 100% verpakkingsmateriaal zou volgens de NRD ertoe kunnen leiden dat bepaalde gebouwen overbodig worden. Mochten die worden gesloopt, dan dienen de sloopwerkzaamheden ook in de m.e.r. te worden meegenomen. Het met sloop gepaard gaande lawaai, stof, transport etc. kan van invloed zijn op diverse milieuaspecten.

12.4 De ligging van SKP in de uiterwaarden en de gevolgen van hoogwater

SKP loost stoffen op het oppervlaktewater. Het is de bedoeling dat die stoffen worden verdund en worden afgevoerd met het rivierwater. Echter, bij hoogwater kunnen de benedenstroomse uiterwaarden onderlopen. Wij menen dat in het kader van de m.e.r. dient te worden onderzocht wat de eventuele gevolgen kunnen zijn in de vorm van bijvoorbeeld de depositie van milieuschadelijke stoffen.

Hetzelfde geldt voor de situatie dat het bedrijfsterrein van SKP overstroomt. Wat kunnen daarvan de gevolgen zijn voor de benedenstroomse gebieden?

13. Wie gaat het onderzoek uitvoeren?

De NRD vermeldt niets over de uitvoering van het onderzoek. Wie gaat dat doen? Op basis van welke opdracht? Hoe zijn deskundigheid en onafhankelijkheid van de onderzoeker(s) gewaarborgd? Wij menen dat hierover vooraf duidelijkheid moet worden geboden. De meest logische gang van zaken is volgens ons om dit in de NRD uiteen te zetten.

In dit verband valt ons op dat in de tabel op p. 26 bij sommige milieuaspecten gewag wordt gemaakt van een “expert judgement” We mogen toch hopen dat voor álle aspecten experts worden ingezet. Maar nogmaals: wie dan?

14. Wat staat er niet in? Nogmaals zij van wc-eend

Wij noemden al de kennisasymmetrie. Wij zijn tegelijk belanghebbenden én buitenstaanders. Wij kunnen alleen maar reageren, niet initiëren. Wij hebben geen toegang tot het bedrijfsterrein, wij hebben geen budget voor het inhuren van experts en adviseurs. Voor hen van wc-eend gelden deze beperkingen allemaal niet.

Wij weten dus ook niet wat er *niet* in deze NRD staat wat er wel in zou moeten staan. Wij kunnen wel vaststellen dat de NRD aantoonbare omissies bevat, zoals:

- geen nadelen vermeld maar wel voordelen;
- geen vermelding van de door het bevoegd gezag ingezette actualisatie van de omgevingsvergunning waar het gaat om o.a. uitstootnormen;
- idem voor wat betreft de waterbesparings- en oppervlaktewaterplannen;
- geen vastlegging van de referentiesituatie;
- geen uitputtende vermelding van relevante beleidsdocumenten;
- geen werkelijk alternatief 1 Basis;
- geen locatiealternatief.

Wij denken dat het bevoegd gezag een belangrijke rol te spelen heeft waar het gaat om het bewaken van de volledigheid van de NRD. Maar zoals al opgemerkt is voor ons nog niet goed zichtbaar hoe het bevoegd gezag zijn regierol invult.

15. Verstrekken onderzoeksgegevens

Alle onderdelen van het onderzoek zoals dat in het kader van de m.e.r. zal worden uitgevoerd, dienen toetsbaar te zijn. Wij gaan er dan ook van uit dat alle (ruwe) onderzoeksgegevens (zoals meetgegevens) samen met het MER beschikbaar gemaakt zullen worden voor beoordeling en eventuele contra-expertise.

16. Afronding

Wij menen onderbouwd te hebben waarom de NRD in haar huidige vorm de toets der kritiek niet kan doorstaan. Wij beseffen dat wij de lat daarbij op sommige punten wellicht hoger hebben gelegd dan juridisch voorgeschreven. Maar wij menen dat daar in dit geval goede redenen voor zijn. SKP maakte in het gesprek gewag van haar *corporate citizenship*. Wij hopen dat SKP deze zienswijze kan en durft aan te wenden bij de invulling van dat begrip, zodat de inzet niet wordt om op het scherpst van de snede te strijden over de inhoud van een revisievergunning, maar om verantwoord om te gaan met alle belangen die in de complexe situatie rondom SKP een rol spelen.

Met vriendelijke groeten,
mede namens de besturen van:

Mooi Wageningen, Stichting Milieuwerkgroepen Ede, BOP Renkum en de Bomenbond Arnhem en omgeving,

Vijf Dorpen in 't Groen

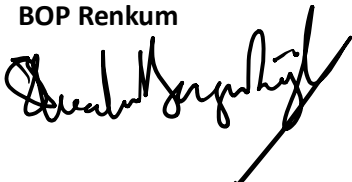
Jan-Philip Witte
Voorzitter

Vijf Dorpen in 't Groen

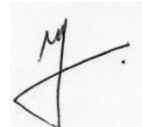
Mariska Hulswé
Vice-voorzitter

BOP Renkum

Hermine van den Berg
Woordvoerder

De Bomenbond Arnhem en omgeving

Joost Blasweiler

Stichting Milieuwerkgroepen Ede

Erik Wesselius
Plaatsvervangend voorzitter SME

Stichting Milieuwerkgroepen Ede

Pieter Slim
Secretaris SME

Vereniging Mooi Wageningen

Raoul Beunen

Bijlage:

Notitie Reikwijdte en Detailniveau voorzien van vragen en opmerkingen, zoals voorgelegd op 18 november 2021 .

